

A FENNTARTHATÓ TURISZTIKAI TEVÉKENYSÉG MENEDZSMENTJE A GYILKOS-TÓ HEGYI TURISZTIKAI TELEPÜLÉSEN – A „BÉKÁSI-SZOROS – NAGYHAGYMÁS” NEMZETI PARK KERETÉN BELÜL.

Dombay István¹ – Magyarai-Sáska Zsolt²

A Gyilkos-tó megközelítése

Az üdülő jellegű település a Pongrác-tetői hágón keresztül (1254 m) az Erdélyt Moldvával összekötő 12C jelzésű országút mentén fekszik, 25 km-re Gyergyószentmiklóstól és 35 km-re Békás városától.

Közigazgatásilag Gyergyószentmiklóhoz tartozik. Az üdülőtelep kialakulása és fejlődése szorosan kötődik a városhoz. A város első írásos említése az 1332-es évi pápai tizedjegyzékben szerepel. Társadalmi fejlődése szorosan összefügg a székely társadalomszerkezet fejlődésével. Viharos, mostoha történelme (társadalmi tagozódás - lófők, gyalogkatonák, jobbágysors – tatárjárás, pestis, osztrák elnyomás, madéfalvi veszedelem, 1848-as forradalom, első és második világháború, kapitalizmus lassú kibontakozása, államosítás, szocialista gazdálkodás, az 1989-es változások utáni kiábrándultság, a mostoha éghajlati viszonyok) tartózkodóvá, zárkózottá, gyanakvóvá tette a környék emberét.

A 25000-es lélekszámú, többségében magyarok lakta város a Gyergyói-medence legnagyobb települése, amely számos turisztikai nevezetesség kiindulópontja (Borszék, Parajd, Szováta, Gyilkos-tó, Marosvásárhely, Csíkszereda).

A Gyilkos-tó felé vezető út szélén, a város keleti peremén, sziklás hegylábban áll a 77 m hosszú és 33 m széles ellipszis alakú Both vára, amely a XV. század végén, a XVI. század elején épülhetett, és története kapcsolódik II. Rákóczi Ferenc szabadságharcához. Both várát elhagyva a Békény-patak völgyén haladunk fölfelé. A 4-es km környékén jobbról, a Magasbükk-pataka ömlik a Békénybe. Ezen a helyen a városhoz tartozó üdülőt alakítottak ki, ahol faházikók, motel, kezdők számára sípálya, töltéssel felduzzasztott félhektárnyi tó várja a kikapcsolódni vágyókat. Az 5-ös km táján a környék, pillanatnyilag legjobb sípályája található, amelynek alsó szakaszán felvonó is működik.

Tovább haladva a Gyilkos-tó felé a 6-os 7-es km között először a Szarvas forrást (5+800 m), majd a Csanód patakát (6+600 m), és a városi vízműveket hagyjuk magunk mögött. A 9-es km előtt a Békény pataka észak lelé kanyarodik.

A Kilences néven ismert vendéglő a Mogyorósbükk-patak torkolatánál félkörívet leíró út mentén épült. A 9-es km-től a Pongrác-tetőig az országút 300 métert emelkedik. A hágó (1257 m) a Pongrác-csúcs alatt van, ahonnan felejthetetlen kilátás nyílik a Gyergyói-medencére.

---

¹ Dr. Dombay István egyetemi adjunktus, „Babes-Bolyai” Tudományegyetem, Kolozsvár, a Gyergyószentmiklósi Egyetemi Jogú Főiskola igazgatója

Postai cím: Gradina Csíky, 535500 GHEORGHENI, jud. Harghita, ROMÁNIA
e-mail: idombay@cugh.knet.ro

² Magyarai-Sáska Zsolt egyetemi tanársegéd, „Babes-Bolyai” Tudományegyetem, Kolozsvár, Gyergyószentmiklósi Egyetemi Jogú Főiskola

Postai cím: Gradina Csíky, 535500 GHEORGHENI, jud. Harghita, ROMÁNIA
e-mail: zsmagyarai@knet.ro

A túrázók számára a Pongrác-tető jelentős turisztikai kiindulópont. Az É-Ny-i irányba induló piros sávú jelzés a Gyergyói-havasok főgerincét követi a Kelemen havasokig. A kék sávú jelzés a Nyerges-nyakig követi a piros sávot, innen a Hagymáshegység északi vonulatának vízválasztójára kanyarodik és a Csalhóig vezet a turistát. A délkeleti irányba tartó piros sávú jelzés a Hagymás-hegység főgerincét követi a Csiki-havasokig.

A Pongrác-tetőtől a Gyilkos-tóig az aszfaltút többnyire fenyveseken halad át. A 21-es km előtt (20+800 m) eléri a Nyírcsutak- vagy Dancurás-patak völgyét, a 23-as km előtt (22+600 m) a D-Ny felől beömlő Lóhavas-patakot látjuk. Az út a

Vereskőpatak mesterséges ülepítő tavának jobb oldalán halad tovább, és a gát melletti kanyarban szemünk elé tárul a Gyilkos-tó, amelynek háttérében, mint egy alvó oroszlán, a Kis-Cohárd látható.

Az elénk táruló csodálatos látványt Orbán Balázs a „Székelyföld leírása” című könyvében így mutatja be: „A legmeglepőbb, a legeragadóbb képek egyike áll előttünk. Még az is ki Felső-Olaszország nagyszerű és Svájcnak ünnepelt tavait látta, bámulattal fog e látvány előtt megállni. Nagyobb-szerű tüneményt talán igen, de szebbet, vonzóbbat nem rejtenek a havasok keblükben.”

Az út a Juh-patakon át a Gyilkos-tó jobboldalára kerül, párhuzamosan halad a tó keleti partjával, és a 25-ös km-nél eléri a csónakkikötőt.

A Juh-patak völgyén fölfelé haladva a kék sávú jelzés a Nagyhagymás alatti Fehérmezőre vezet, ahol csatlakozik a Hagymás-hegység főgerincén végigvezető piros sávú jelzéssel, amely az Egyes-kő menedékházához vezet.

A tó keletkezése

Annak ellenére, hogy a Gyilkos-tó aránylag fiatal képződmény, kialakulásának módja és ideje vitatott. Kialakulásának idején a környéket elkerülték a kereskedelmi utak, gazdaságilag kihasználatlan, megközelítése körülményes volt. A Gyergyóbékásból származó adat az 1835-ös évet említi.

Bányai János geológus az 1837-es év mellett dönt, amit elhihető érvek támasztanak alá.

Herbich Ferenc 1838-ra teszi a tó létrejöttét. Emellett szól az a földrengéshez kapcsolódó adat, amely 1838 januárjában volt észlelhető, és amely februárban megismétlődött. Talán ez indíthatta meg a hegycsuszamlást.

A döntő érv az 1837-es év mellett az a rendkívül heves vihar és felhőszakadás, amelyet Ditrői Puskás Ferenc, Borszék története című, 1882-ben megjelent munkájában említ.

Hegycsuszamlás által, természetes völgyelzáródás útján keletkezett tavakra számtalan példa van, amelyek születése és elhalása ismeretes. Ha a völgyzáró gát anyaga laza, vízáteresztő, a keletkezett tavak élete rövid, egyik napról a másikra jönnek létre és ugyanolyan gyorsan el is tűnnek. A Gyilkos-tó szerencsésebb helyzetben van, mert a Gyilkos-hegy lábánál felhalmozódott és megcsúszott törmelék által keletkezett gát ellenáll az erózióknak és visszatartja a gát mögötti víztömeget.

Még ma is jól látható az a domború földnyelv, amely teljes szélességében elzárja a Békás-patak völgyét és a Nagy-Cohárd délkeleti hegylábának támaszkodott.

A tó elnevezése

Benkő Károly 1853-ban Verestó néven említi (Csík, Gyergyó és Kászon múltja és jelene, általános és részletes osztályokban című munkájában). Herbich Ferenc 1866-ban megjelent dolgozatában (Eine geologische Excursion von Bálán aus den Vörösto nach Békás Zsedanpatak) is Vörös-tóról ír, 1878-ban megjelent összefoglaló művében már a Gyilkos-tó nevet használja.

A Gyilkos-tó nevet Orbán Balázs viszi be a köztudatba, 1864-ben az Erdélyi Múzeum-Egyesület III. Közgyűlésén tartott előadásán. Valószínűleg a Gyilkos-hegyről kapta az elnevezést, amely jóval régebbi a tó keletkezésénél. Az okiratok már 1773-ban említik, mint a Lázár grófok birtokát, Gyilkos-havas néven.

A tó legendája

Orbán Balázs, aki utazásai során Székelyföld legendáit leírta, a Gyilkos-tóval kapcsolatban nem tesz erről említést. A tó legendájáról először Urmánczy Nándor az Erdély folyóirat 1895-ös évi 1-2 számában tesz említést, amely szerint egy öreg székely halász mesélte el a szomorú történetet.

A Nagy-Cohárd barlangjában tanyázó rabló a ditrói vásárból elrabolta és barlangjába hurcolta a gyönyörű Ferenc Anikót. A lány könyörgésére megnyíltak a barlang falai és a hegy szelleme Anikót elvezette a mélybe. A rabló akkorát ütött a dorongjával a sziklára, hogy a hegy összeomlott és maga alá temette a rablót.

Az évek folyamán a legenda több változata jelent meg.

A tó fekvése és határai

A természetes hegycsuszamlás által kialakult tó hosszabbik ága kis eltéréssel északi irányú. A rövidebb ág megközelítőleg K-Ny irányú. Kialakulásakor a tó hosszabb ága (Juh-patak) délen a Lóhavas legészakibb, Versesszakáll nevű tömbjéig nyúlt. Napjainkban a tó déli határát a Juh-, Vereskő-, Likas-patak összefolyásának keskeny, feltöltődött és elmocsarasodott területe képezi. Keletről a Gyilkos-havas (1384 m) lejtője, nyugaton a Likas-sarok hegy láb határolja. Északi részét a Nagy-Cohárd sziklaletörései határolják.

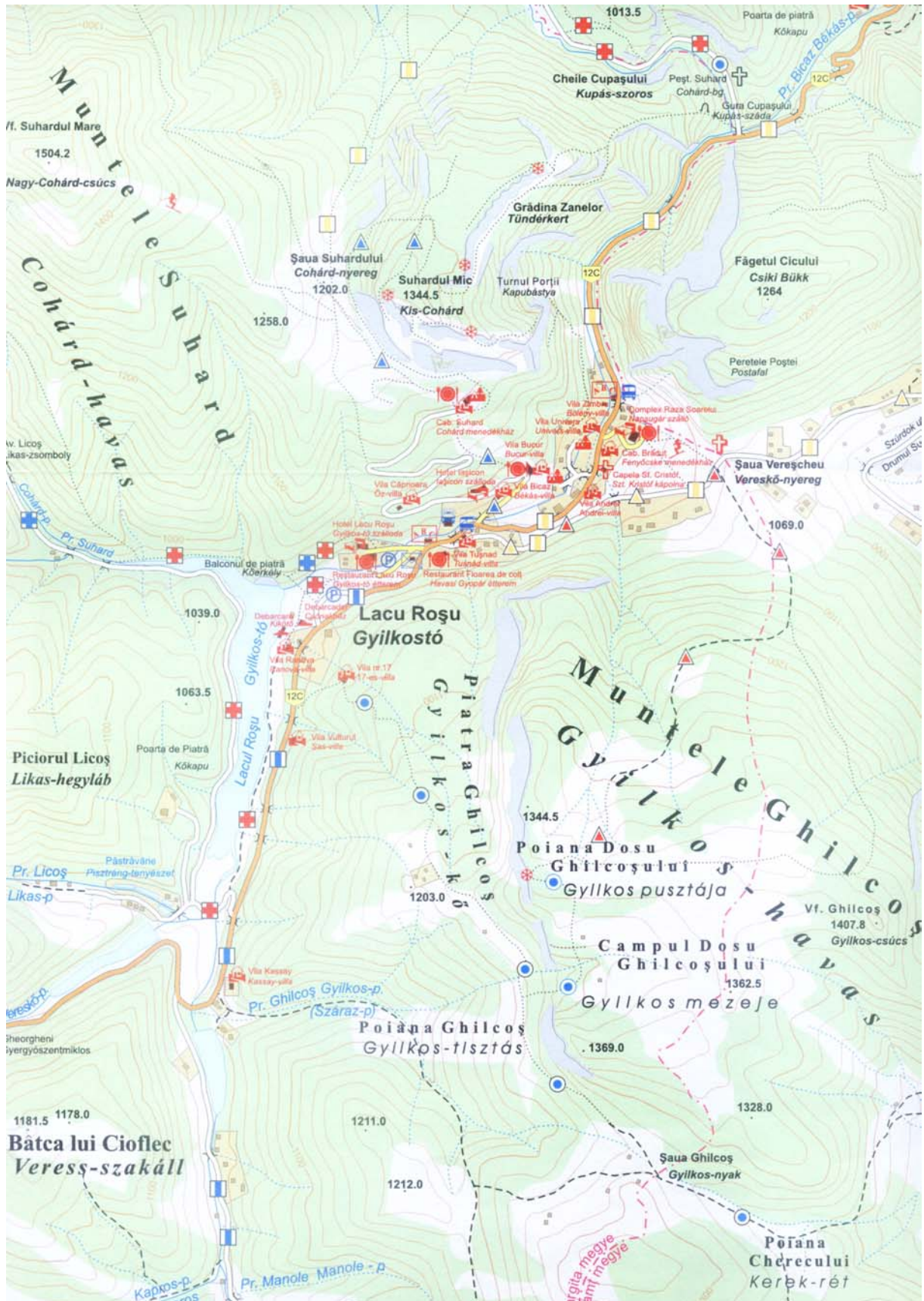
A tó méretei (alapvető limnológiai adatai)

A tó eredeti méretei ismeretlenek. Herbich Ferenc 1859-ben megkísérli a mérést, de figyelmeztet, hogy a tó hozzáférhetetlensége miatt adatai pontatlanok. Számításai alapján 750 öl hosszú, 120 öl széles és 56 katasztrális hold a területe. Gyergyószentmiklós 1864-es helynévösszeírásaiban 36 holdnyi kiterjedés szerepel. A tó mélységével kapcsolatos adatok is hozzávetőlegesek, csupán a vízből kiálló fenyők magasságának becslése alapján határozták meg, ami 15-40 m között váltakozott.

A régóta sürgetett méréseket 1955 augusztusában Pisota Ion és Nastase A. végzik el. 1956 óta a Gyilkos-tóval foglalkozó leírások kivétel nélkül ezekre az adatokra támaszkodnak. A tudományos igényességgel elkészített munka szépséghibája, hogy a tó formája nem hasonlít a fotogrammetrikus módszerekkel készített formákhoz.

Azóta a tó méretei lényegesen megváltoztak és szükségszerűvé tették a mérések aktualizálását.

A Babes-Bolyai Tudományegyetem Földrajz karának 2002-ben elvégzett mérések szerint (Pándi & all) a juh-pataki ág hossza 900 m, átlagos szélessége 134 m. A cohárd-pataki ág hossza 438 m, átlagos szélessége 62 m, legnagyobb szélessége 83 m. A Gyilkos-tó területe 116532 m², vízmennyisége 643704 m³, kerülete 3044 m, legnagyobb mélysége 9,63 m a kifolyás közelében.

1. ábra – A Gylkos-tó és környékének térkép részlete

A tó két irányba terjeszkedik: déli irányba (juh-pataki ág) és nyugati irányba (cohárd-pataki ág). Formája L betűhöz, vagy csizmához hasonlítható.

A hegycsuszamláskor keletkezett természetes gát mögött felgyűlt víz elárasztotta a Cohárd- és Juh-patak völgyét, az így létrejött tó vizéből csupasz fenyőfacsonkok merednek az ég felé. A gáton átfolyó víz tulajdonképpen a Békás-patak forrását is jelenti.

A tavat négy nagyobb patak (Juh-patak, Vereskő-patak, Likas-patak, Cohárd-patak), egy kisebb (Gyilkos-patak) és 13 időszakos patak táplálja.

A tó vize csapadékszegény időszakban áttetsző, enyhén zöldes, csapadékos időszakban barnás, enyhén vöröses.

A tó pusztulása

A tavak elhalása alól a Gyilkos-tó sem kivétel. Kialakulása utáni gyors vízszintcsökkenést a természetes gát felső, lazább rétegeinek lemosódása, majd bevágódása okozta. Amikor a kifolyás eróziója elérte a torlasz tömörebb rétegét, a szintcsökkenés lelassult, és a tó pusztulásának oka a feltöltődés (kolmatáció) maradt.

Torenciális esőzések idején a beömlő patakok nagy mennyiségű hordalékot raknak le a beömlési torkolatnál. Ezt a folyamatot fokozza a faállomány kivágása a patakok vízgyűjtőmedencéiben.

A feltöltődés a tó juh-pataki ágának déli részén a legerőteljesebb. A Juh-patak, Vereskő-patak, Likas-patak és a Gyilkospatak valamikor külön-külön ömlöttek a tóba. A feltöltődés következtében ma már a Gyilkos-patak a Juh-patakba, a Vereskő-patak egyesülve a Likas-patakkal szintén a Juh-patakba ömlik.

A hordalék lerakódás megakadályozására a juh-pataki ág déli részén, a Gyilkos-patakon, 1913-ban hordalékfogó gátat építettek. A Vereskő- és Juh-patak gátjai, a két legnagyobb, az ötvenes évek közepén épültek, a Juh-pataki gát 1975-ben átszakadt. A Cohárd-patak völgyében nem is próbáltak gátat építeni.

A tó pusztulásának másik oka a parti növényzet terjedése, főleg a patakok beömlésénél. A sekély vízterületeket (juh-pataki ág déli része) kiterjedt úszó békaszőlő (*Potamogeton natans*) sűrű szőnyege borítja. A tócsagos területeken szívesen megtelepednek az ágas békabuzogány (*Sparganium erectum*), harmatkása (*Glyceria*) fajok, iszapzsurló (*Equisetum fluviatile*), több sásfaj, a sovány perje (*Poa trivialis*), kúszó boglárka (*Ranunculus repens*).

A tóparti növényzet terjedéséhez hozzájárulnak a tófenékből kiszakadó facsonkok, amelyek a part közelében összefonódnak a parti növényzettel. Nem ritkák ezeken a mohás, algás „tutajokon” megtelepedett fiatal csemeték ligetei, amelyek fokozzák ugyan a tó varázsát, de jelentősen hozzájárulnak zsugorodásához.

A természetes folyamatok során bekövetkező feltöltődést emberi beavatkozással legtöbb késleltetni lehet.

Ugyanakkor a gazdasági értékesítéssel járó pusztítás is igen jelentős. Az erdőkitermelés megindulásakor 1895-ben fűrésztelep, munkásszállók és kocsmák épültek a tó déli partján. Hatalmas mennyiségű hulladék (fűrészpor, zúzalék) került a tóba, a cohárd-völgyi fakitermelő út építésekor a kirobantott törmelék nagy része szintén a tóba került.

A tó eredetiségét és varázsát adó elárasztott erdő is rohamosan pusztul. Vízalatti részére lerakódó meszes és algás burok egyre vastagszik, ami egy idő után kibillenteti a fatörzseket, amelyek a felszínen sodródhatnak és a patakok közelében torlódhatnak. Emellett a csónakázók között is akadnak olyanok, akik „segítik” e természetes folyamatot, igyekeznek kidönteni a csónakázást akadályozó fatörzseket.

Hermán Ottó 1871-ben így ír az elárasztott erdő pusztulásáról: „A fenyvek éveken át küszködtek a szokatlan, természetük ellenére való új állapottal, azután meghaltak - a tük

leperegtek, leáztak, a vízből kiálló csúcsokról levált a kéreg, s a tó csapkodó hulláma, eső, vihar és a fény elvégezték a fehéritést - a kifehértett fenyőcsúcsok, ágak úgy emelkednek ki a tó sötétzöld szívéből, mint valami panaszos csontvázak, mintha keseregve nyújtanák karjaikat az ég felé, mely kegyetlen sorsra kárhoztatta őket."

A turizmus fellendülésével hihetetlen mennyiségű szemét halmozódott fel a tó környékén és a tóban (műanyag, üveg, papír, koronazár, háztartási hulladék stb.). a kereskedelmi egységek, turisták vagy átutazók óriási mennyiségű szemetet szórnak szét.

A Gyilkos-tó és környékének természeti értékei

A Hagymás-hegység mai arculatát kialakító földtörténeti események különleges, formaszépségekben egyedülállóan gazdag tájat hoztak létre: szurdokvölgyek, meredek sziklafalak, kőfolyások, poljék, uvalok, dolinák, sziklapiramisok, aktív zombolyok, kövületekben gazdag területek. A tájegység barlangjainak csoportosítása:

- Likas zomboly: a Likas-havas (1675 m) tetején nyílik. A feneketlennek hitt vulkáni kürtőnek is nevezett függőleges aknabarlang mészkőben képződött, mélysége 51 m. A 8 m átmérőjű bejáratától az akna függőleges 37,5 m-ig, ahol állandó hó és jégkupac található.
- A Vithavas tektonikus (1609) barlangja: a mészkőhegység keleti oldalán három tektonikus vagy repedés-zomboly van, mélységük több tíz m.
- A Békás-szoros barlangjai: több mint félszáz (51) barlang található itt, a leghosszabb a Mária-forrással szemben lévő Bardóc-sziklában nyílik. A szoros legjelentősebb barlangja a Hóvirág-barlang. A 28 m hosszú és 26 m széles teremből álló barlangot 1973-ban fedezték fel. Alját cseppkőmedencék borították, sztalagtitek, sztalagmitik és megszámlálhatatlan cseppkőoszlopok szinte egymás mellett álltak. Mire a barlangot védetté nyilvánították és lezárták, a barlangrombolók csaknem teljes egészében tönkretették.

A Gyilkos-tó környéke a legutóbbi jégkorszak idején a vándorló fajok gyűjtőterülete volt, majd az éghajlat enyhülésével a fajok megtartási fészkevé vált.

A védett növény- és állatfajok jegyzéke

Növények: kisasszonypapucs, henyeboroszlán, sárgatámics, havasi gyopár, biborka, tiszafa, zergeboglár, kakukkfű, Zawadzki-mécsvirág, pozsaritai hölgymái, Römer-csüdfű, békási csüdfű, fehérmolyhú kankalin. Állatok: zerge, hiúz, barnamedve, mogyoróspelle, menyét. Madarak: hajnalmadár, holló, fekete harkály.

1. táblázat – A „Békási-szoros –Nagyhagymás” Nemzeti Park védett övezetei

Övezet	Terület	Kategória	Megjegyzések
„Békási-szoros – Nagyhagymás” Nemzeti Park	6937.09 ha	védett terület	Nincs saját adminisztrációja.
Likas-zsomboly	5 ha	szpeológiai rezervátum	A Gyilkostó településhez tartozik.
Békási-szoros és Gyilkos-tó	2128 ha	természeti rezervátum	
Nagyhagymás, Egyes-kő, Fekete-hagymás	800 ha	természeti rezervátum	
Ütközési övezet			A Nemzeti Park peremterületeit foglalja magába.
Tranzit övezet			A környékbeli településeket és mezőgazdasági területeket foglalja magába.

SWOT analízis

Erősségek:

- országos főút mentén való fekvése;
- különleges és egyedi természeti adottságok;
  - karsztformák nagy száma, pl. Kis-Cohárd, Kupás, Sugó barlang;ú
  - egyedi természeti adottságok: a Gyilkos-tó, Románia egyetlen természetes völgyzárással létrejött tava;
  - egészséges éghajlat, a hótakaró tartóssága (április közepéig);
  - gazdag és változatos állatvilág, védett állatok;
  - a vizek gazdagok halállományban;
  - gazdag madárvilág;
  - jellegzetes hegyvidéki és szubalpesi növényzet, endémikus növények jelenléte;
- változatos turizmusformák alkalmazásának lehetőségei:
  - pihenő turizmus;
  - ismeretszerző turizmus;
  - alpinizmus, amelyet a 47 elismert mászó útvonal biztosít;
  - téli sportturizmus;
  - szpeoturizmus;
  - vadászati turizmus;
  - sporthorgászat;
  - ökoturizmus, a Nemzeti Parkban egy érdekes tanösvényt jelölt ki a Naturland Alapítvány;
  - tranzit turizmus.

Gyengésségek:

- az általános infrastruktúrát és felszerelést illetően:
  - az úthálózat rossz minősége;
  - az ivóvíz hálózat hiányossága és elavult állapota;
  - a csatornahálózat és egy derítőállomás hiánya;
  - hiányos közvilágítás;
  - a távfűtés hiánya;

- hulladékszállítás és tárolás nehézsége.
- más felszereléseket érintő hiányosságok:
  - egészségi ellátás;
  - kulturális felszereltség;
  - parkoló helyek;
  - az elszállásolási központok többsége elavult;
  - számos engedély nélkül épített létesítmény található;
  - a Hargita és a szomszédos megye határának tisztázatlanságából adódó adminisztrációs problémák;
  - szórakozási, pihenési felszerelések hiánya.

Az erősségek és gyengeségek alapján megfogalmazódott lehetőségek és sürgő teendők kiinduló pontként szolgálhatnak a fenntartható turisztikai tevékenységek menedzsmentjének megfogalmazásához.

2. táblázat – A fenntartható turisztikai tevékenységhez szükséges intézkedések a „Békási-szoros – Nagyhagymás” Nemzeti Parkon belül

Szükséges intézkedések	Kitűzött célok
Egy „látogatási központ” megépítése a Gyilkostó turisztikai településen	Egy működő információs központ létrehozása
Információs anyagok készítése és árusítása	Megfelelő összehangolt reklámtevékenység
A „Békási-szoros – Nagyhagymás” Nemzeti Parkon belül létező törvények ismertetése	A turisták viselkedési szabályainak felállítása; a törvénytelen tevékenységek csökkentése, megszüntetése
Megfelelő lobby a helyi önkormányzatoknál a közlekedési útvonalak javítása, újak létesítése érdekében	A turisták közlekedésének ellenőrizhetősége
A helyi szállítási lehetőségek jobb kihasználása	Újabb, környezetbarát szállítási, közlekedési eszközök bevezetése
A sátorozó helyek kijelölése. Kerékpár- és gyalog ösvények létesítése	Az aktív turizmus elősegítése
Új, megfelelő elszállásolási központok építése	Az elszállásolás minőségének javítása
A turisztikai szolgáltatások bővítése: idegenvezetők biztosítása, sportfelszerelések bérbeadása stb.	A helyi lakosság érdekeltségének növelése a turizmus iránt
Az ökoturizmus bevezetése és fejlesztése	Szakmai- és általános ismereteket igénylő turisták vonzása
A turisták és tevékenységük megfigyelése	A turizmusnak a környezetre tett negatív hatásának csökkentése
Kérdőívekkel való felmérések	A turisták igényeinek, megelégedettségi fokának felmérése
Az országos és nemzetközi turisztikai tevékenységbe való bekapcsolása	Stratégiák kidolgozása. Információs központok létesítése a határ átkelőknél
A csónakázási útvonalak kijelölése a tavon	A vízi élővilág megóvása

IRODALOM

- Dombay, I. – Magyar, Zs.** (2001) Hargita megyei turisztikai központok számítógépes feldolgozása, Magyar Földrajzi Konferencia CD kiadványa, Szeged
- Dombay, I. & all** (2002) A Gyilkos-tó turisztikai település idegenforgalmának fellendítése. Román Turisztikai Minisztérium Kutató Központjának rendelésére, Bukarest
- Dombay, I.** (1995) Az idegenforgalom földrajza, Officina, Szeged
- Dombay, I.** (1998) Helyi jelentőségű gyógyturisztikai települések Hargita megyében, Uni. Ecologica „Dimitrie Cantemir”, Marosvásárhely
- Pándi, G. – Magyar, Zs.** (2003) A batimetrikus térképek számítógépes elkészítése. A Gyilkos-tó modell, Studia Universitatis „Babes-Bolyai”, Geographia, XLVIII, 2, pp. 55-60.